

MAILTA JA MERILTÄ 21.

TIIBETISSÄ VANKINA

KIRJOITTANUT
WIELM FILCHNER

Kiinan yliherruuden alainen sisä Aasiassa oleva Tiibetin alue, joka on maailman vuorisin ja laajin ylätasanko, on viime aikoihin asti ollut eurolalaisille hyvin vähän tunnettu. Tutkimusretkeilijöillä on jo muiden suurten vaikeuksien lisäksi ollut voittamattomana esteenä tiibetiläisten silmitön viha eurolalaisia kohtaan, joiden olo Tiibetissä on ollut ehdottomasti kielletty ja joiden sinne tunkeutuminen on järjestelmällisesti ja kaikella luonnonkansan valppaudella tehty mahdottomaksi. Siitä huolimatta ovat eurolalaiset aikain kuluessa tehneet rohkeita yrityksiä päästäkseen Tiibetin pyhään pääkaupunkiin Lhassaan tahi tehdäkseen teellisiä tutkimuksia jossakin Tiibetin tuntemattomassa osassa. Kuuluisimpia Tiibetin retkeilijöitä on ruotsinmaalainen Sven Hedin. Samoihin aikoihin kun hänkin retkeili Tiibetissä nuori baijerilainen upseri Wilhelm Filchner. Vuonna 1904 hän teki retken tutkiakseen Huang-ho eli Matschun-joen yläjuoksulla olevia seutuja, missä yksikään eurolalainen ei vielä ollut käynyt. Hänen laajasta matkakertomuksestaan tarjoamme lukijoillemme muutaman kuvauksen hänen vankinaolostaan Tiibetissä.

* * *

Tähän vaaralliseen tutkimusretkeen otti osaa paitse Filchneriä ainostaan yksi ainoa eurolalainen, retkikunnan lääkäri ja geologi tohtori

Tafel. Kaikki muut osanottajat olivat kiinalaisia, jotka ainoastaan suurella maksulla lähtivät mukaan ja jotka salamyhkäisillä petoksillaan ja julkisilla kapinoimisillaan tuottivat retkikunnan johtajalle usein ikävyvyyksiä.

Karavaanistaan kertoo Filchner seuraavaa: »Paitse meitä kahta europalaista kuului retkikuntaan kaksi tulkkia, kolme mandarinia, (sotilasmandarineja sinisine lakkinappineen) yksi ratsualimandariini ja kolme sotamiestä. Luottamusmiehenä oli Li, opettaja Lomtschausta. Kuormastossa oli kahdeksan »kulia», jotka olivat osaksi hevosrenkejä osaksi palvelijoita. Paljon tavaramme kuljettamiseen käytettiin hevosia ja yakhärkiä, yhteensä yli 100 elukkaa.» Hevosia käytettiin ratsastukseen ja yakhärkiä taas kuormajuhtina.

Tällaisen epäluotettavan kiinalaisen miehistön kanssa piti Filchnerin tunkeutua sellaisen seudun läpi, jossa asui raivoisasta vihastaan europalaisia kohtaan tunnettu Ngolok-heimo. Matkalle Matschuun lähdettiin kiinalaisesta Si-ning-fun kaupungista, jossa karavaani varustettiin, ja kuljettiin lounaiseen suuntaan poikki koillisen Tiibetin. Kun Filchner näin tuli ngolokien maahan lännestä päin ja näytti siis tulevan Tiibetistä — »sellaisesta seudusta, josta ei ollut odotettavissa epäilyttäviä matkustajia» — onnistui hänen alussa johtaa harhaan epäluuloiset ngolokit. Mutta kun sitten karavaani Topaheimon piirissä oli leiriytymässä muutamassa kohti lähelle pyhäkköä, josta heillä ei ollut aavistustakaan, herätti retkikunta tällä pyhänpaikan loukkaamisella ngolokien suuttumuksen. Ruvettiin retkikuntaa ahdistamaan, ja kuin tuulella levisi naapuriheimoihin huhu, että oli maahan tunkeutunut »valkoisia piruja». Kaikkialla koetettiin sulkea retkikunnalta tie. Kuitenkin onnistui karavaanin päästä kuin päästäkin vuorisessa ja rotkoisessa seudussa vihollisten käsistä, kunnes se tuli Gomon ja Vasserrin ngolokein piiriin. Täällä retkitunta joutui vangiksi, vaan kuitenkin onnellisesti pelastui uhkaavasta tuhosta. Annamme Filchnerin omin sanoin kertoa tästä jännittävästä tapauksesta.

* * *

Aamulla syyskuun 22 p:nä 1904 oli lunta nilkkaa myöten. Hevoset ja yakhärät, puristautuneina lähelle toisiaan, olivat haluttomia lähtemään lepopaikaltaan taipaleelle. Matka kulki pitkin laaksoa muuatta vuorensolaa kohti, josta me jyrkkää rinnettä laskeusimme vuolaan joen halkaisemaan laaksoon. Heti tähän rämeiseen laaksoon tultuamme

näimme muutamalla kallioniemekkeellä useita kiviäsoja uhrilippuineen ja uhriesineineen. Nämä olivat ngolokien hautauspaikkoja.

Kun tässä odottelin vuorensolasta hitaasti laskeutuvaa karavaania, ratsasti kaksi ngolokia meitä kohden ajellen varsaa edellään. Ta-tschang meni ratsastajia vastaan, ja hänen onnistui kielevyydellään pidättää miehiä, kunnes koko karavaani saapui laaksoon ja minä pääsin palvelijain ja sotamiesten sekaan. Uteliaat tiibetiläiset eivät kuitenkaan jättäneet tarkastamatta omaisuuttamme ja tarkoin tutkimatta jokaista ratsumiestämme kiireestä kantapäähän, jolloin he minua katsellessa pudistivat päätään. He tiedustelivat, oliko totta kertomus, että meillä arkuissamme oli hopeaa ja sotamiehiä, ja kyselivät oliko jäljessäpäin vielä tulossa sotamiehiä ja arkkuja. Tähän kysymykseen vastasimme kiertelemättä.

Nämä kaksi ngolokia olivat varmaankin vakoojia, ja välttääkseni heidän läpitunkevia silmäyksiään sekä voidakseni jatkaa kartan piirustamista, ratsastin Haun kanssa karavaanin edelle, ja Ta-tschangin tehtäväksi jäi suutaan soittamalla pidättää tiibetiläiset karavaanin luona. Hau jäi pian minusta jälkeen, hänen hevosensa kun oli aivan uuvuksissa. Hänellä oli minun winchesterkivärini, niin että minä olin aseeton.

Olin juuri laskeutunut hevosen selästä pienellä kummulla laaksossa, tein muutamia luonnospiirustuksia ja tarkastelin kompassilla, kun yhtäkkiä ilmestyi viisi ratsastajaa eteeni. He aluksi olivat nähtävästi yhtä hämmästyneitä kuin minäkin, ja heidän hevosensa korskuivat ja karkasivat pystyyn. Yhtäkkiä muuan ratsumies antoi kuulua terävän vihellyksen, jolloin neljä heistä hyppäsi hevosensa selästä, vaan viides käänsi hevosensa ja ratsasti täyttä laukkaa laaksoa ylöspäin.

Varomattomasti kyllä olin, ilma kun oli lämmin, jättänyt auki kiinalaisen turkkini, niin että sen alta näkyi sarkanuttuni ja joitakin tieteellisiä koneita. Kun ei minulla ollut minkäänlaista asetta, olin aivan avuton näitä miekoilla, kiväreillä ja keihäillä varustettuja ngolokeja vastaan. Vikkelästi pistin karttakirjani ja kompassini piiloon, huusin ngolokeille heidän kielellään tervehdysten, lähestyin muuatta heistä, joka puustaan ja aseistaan päättäen näytti johtajalta. Uudistin tervehdykseni kiinalaiseen tapaan. Ngolokit eivät olleet kai odottaneet minun puoleltani tällaista käytöstä, ja olivat hyvin vastahakoisia ystävälliseen äänensävyyn. Muuan heistä piti miekkaansa nenäni edessä, ja toiset antoivat ymmärtää, että jos yritän paeta he surmaavat minut, jonka ilmaisivat sillä tavoin, että tekivät hyvin selvää kieltä puhuvan liikkeen käm-

mensyrjällään kaulan yli. He koettivat myöskin eleillä selittää minulle, että he nopeilla hevosillaan kyllä saavuttavat minun hevoseni, joka heidän mielestään näytti olevan jo uupunut syömäänkin.

Vihellyksen kuultuaan olivat karavaanissa mukana olevat ngolokit lähteneet ratsastamaan tänne ja heidän seurassaan Ta-tschang, Hau ja tri Tafel. Nämä nähtyään ja sen lisäksi huomattuaan kauempana karavaanin tiibetiläiset ratsumiehet vetäytyivät takaisin, neuvottelivat hetkisen ja lähtivät kiireesti ratsastamaan laaksoa ylöspäin, nähtävästi ilmoittamaan heimolaisilleen meidän tulostamme.

Matkasimme varovaisesti edelleen, sillä tiesimme nyt tulevamme asu-
tukselle, jossa ratsumiesten vihamielisestä käytöksestä päättäen, me emme voineet odottaa ystävällistä vastaanottoa.

Muutaman laakson mutkan kierrettyämme tulikin äkkiä näkyviimme teltoja ja suuria yak- ja lammaskarjoja. Tri Tafel ja Hau riensivät heti edeltäpäin tapaamaan asutokunnan päämiestä, viemään hänelle lahjoja ja hankkimaan meille oman leiripaikan yömajaksi.

Karavaanimme kun saapui ensimmäisten telttain luo, tapasimme siellä tri Tafelin. Hänen oli onnistunut muutamalta vanhalta, melkein hampaattomalta ukolta saada tärkeitä tietoja. Vanhus selityksensä mukaan ei kuulunut Gomo nimisen asutokunnan väestöön, vaan oli entinen tiibetiläinen kauppias Sung-pan-tingin seutuvilta. Hän ei näyttänyt olevan leirikumppaniensa suosiossa, ja sen vuoksi hän oli ehkä mielis-
sään, kun nyt hänelle tarjoutui tilaisuus tehdä heille kepponen. Välttääkseen leiriläistensä epäilyksiä hän varoitti meitä kiinankielellä gomolaisista ja käski meidän olla erittäin varuillamme, sillä Vasserrin suuren asutokunnan asukkaat samoin kuin idässä olevan vedenjakajan toisella puolen oleva väestö, on pahaa kansaa. Mutta hän tämän selitti sillä äänellä ja ilmeillä kuin olisi tutkistellut ja kysellyt meiltä muka epäillen meitä. Sitä hän tahtoikin uskottaa leirikumppaneilleen, ja jotta se olisi näyttänyt oikein uskottavalta, hän lopuksi tiibetinkielellä vaati meitä hyvin käskevällä äänellä tekemään leirimme Gomon ulkopuolelle.

Muut ngolokit olivat koko ajan pysyneet teltoissaan ja tuli vasta uudistettujen huutojen jälkeen esiin. Heti kaksi ensimmäistä oli meille tuttuja. Edellisenä päivänä olimme olleet heidän kanssaan tekemisissä ja olivat antaneet meille paljon vaivaa. Nuoremman tunsimme ketun-
nahkalakista ja arvestaan, vanhemman repaleisesta puvustaan. He tulivat esiin hyvin röyhkeinä. Kun vaadimme heiltä selitystä heidän eilisestä käytöksestään, kielsivät he kaiken jyrkästi ja tahtoivat tehdä tap-

pelun. Ambantulkki piti heille sen vuoksi pitkän nuhdesaarnan, jolla oli vain se vaikutus, että nuo molemmat heittiöt tekivät äänekästä pilaa hänestä.

Vähitellen oli tullut esiin toistakymmentä aseellista miestä, joita seurasi pelokkaita lapsia ja vaimoja. Tämän kirjavan joukon saattamana kuljimme leiripaikallemme laakson pohjoispuolisen rinteen juurelle aivan joen rannalle. Olimme Gomon ulkopuolella, viimeisestä teltasta ainoastaan 20 metriä. Ettemme missään tapauksessa näyttäisi epäkohteliailta tahi yllyttävämme gomolaisia, olimme edeltäpäin kysyneet lähimmän teltan asukkaalta, oliko hänellä mitään sitä vastaan, että leiriydymme yön ajaksi hänen läheisyyteensä. Pieni lahja tuotti hänen suostumuksensa. Aina kun olimme ngolokilaisasuntokunnan vieressä tahi keskellä, olimme rauhallisia, tiesimme näet etteivät he silloin tee hyökkäystä, sillä heidän täytyy ottaa lukuun, että jos heidän suunnitelmansa ei onnistu, me heti kostamme heille. Arvelematta pommittelisimme ympärillä olevia teltoja.

Yleisen hämmästyksen vallitessa olivat sotamiehet ja hevosmiehet lyhyessä ajassa pystyttäneet meidän telttamme, jonne tri Tafel ja minä vetäysimme, ettei pukumme olisi liian kauan tiibetiläisten epäluuloisesti tarkastavan katseen alaisena. Teltassa panimme kivarit ja patronat kuntoon ja jaoimme keskenämme tehtävät siltä varalta, että gomolaiset alkavat vihollisuuden.

Vähän ajan kuluttua tuli hampaaton vanhus telttaamme meitä vielä varoittamaan, kuten hän sanoi. Tahtoiko hän todellakin kavaltaa toverinsa, vai tahtoiko hän meitä vakoilla vaiko varoituksellaan meiltä rahoja kiristää? Näytti pikemminkin siltä, että hänellä oli hätä meidän vuoksemme, sitä enemmän, kun hän tunsii meidät europalaisiksi. Hän kertoi meille Sung-pan-tingissa sattuneensa europalaisten seuraan. Niillä myöskin oli ollut samallaiset aseet ja yhtä kirkkaat silmät kuin minulla.

Iltaapuolella ryntäsi teltaan Hau ilmoittaen, että Vasserrin päämiehen lähetystö oli saapunut Gomon päämiehen luo määräyksellä keskustella meidän kanssamme ja vangita meidät, jos huomataan, että me todellakin olemme europalaisia.

Pidimme viisaimpana lähettää koko lähetystölle lahjoja: pieniä lakkipeltirasioita, pieniä peilejä ja pari vaatevyötä, ja ambantulkki Sy sai toimekseen minun nimissäni ryhtyä keskusteluihin wasserrilaisten kanssa ja esittää heille meidän passimme. Tulkin tuli lähetystölle selittää, että me molemmat karavaanin isännät, ylhäisiä kiinalaisia, joilla oli Modscha-

sin, (muhamettilaisen papin) arvo, me pidimme arvollemme sopimattomana antautua henkilökohtaiseen keskusteluun Vasserrin päämiehen lähettiläiden kanssa. Meillä sitä vastoin oli harras halu puhella itsensä Vasserrin päämiehen kanssa ja hänelle tehdä valitus kahden hänen valtansa alaisen gomolaisen sopimattomasta käytöksestä. Edelleen tuli tulkin selittää, että me matkustimme Kiinan Tiibetissä olevan ministeriresidentin antamalla suojelusluvalla ja että me vaadimme vieraanvaraista vastaanottoa, jos ei sitä osoteta, me näytämme kykenevämme hankkimaan kunnioitusta itsellemme.

Tiibettiläisessä lähetystössä oli kahdeksan ylhäistä miestä, joista viidellä oli alipäämiehen arvo ja yksi oli lama (tiibettiläinen pappi). Ei kukaan heistä puhunut kiinankieltä, vaan kaksi mongolinkieltä. Heillä oli komeat vaippatakit, suuret lampaannahkalakit ja uljaat ratsut.

Keskustelu tapahtui sotamiesten teltassa, parikymmentä askelta meidän teltastamme. Kun me kuulimme joka sanan, niin tietysti sinne myöskin kuului jokikinen risahdus meidän teltastamme. Niinpä istuimme hiljaa jauhosäkeillämme ja odotimme jännitettyinä kunnes Kou tahi Yang kuiskaten käänsi meille kiinankielelle osan keskustelusta. Hyvin pian saimme sen vakaumuksen, että asiamme oli huonolla tolalla.

Keskustelun meno oli seuraava: Ensiksi kiinalaiset tarjosivat tulleille teetä, ja kilpailivat keskenään kohteliaisuuslauselmilla. Kukin heistä koetti niin nopeasti kuin suinkin saavuttaa tiibettiläisten suosion. Tarmokkaat, suonikkaat tiibettiläiset olivat täysi vastakohta notkeille, heikkoluontoisille kiinalaisilleni. Siinä kävi ottelu erilaisilla aseilla: toisella puolen ylenmääräinen kohteliaisuus, toisella puolen luonnonihmisen jäykkä suoravaisuus. Kuta voimakkaammin ngolokit lausuivat tyytymättömyytensä europalaisten läsnäoloon leirissä, sitä alamaisemmin vaikeoivat kiinalaiseni, ja sitä nöyrempi oli heidän käytöksensä. Lähetystön puhemies, leveäharteinen harmaahapsinen jättiläinen, jolla oli kotkanenä, tuikeat silmät, suuri luinen taikakalu rinnalla, teki lopun hyödyttömästä jaarittelusta ja julisti, että me kaikki järestään olimme Vasserrin päämiehen vankeja ja että, jokainen pakoyritys tehdään turhaksi asevoimalla. Hän sanoi tarkoin tietävänsä, että leirissä oli kaksi europalaista. Muuan hänen läsnäolevista heimolaisistaan oli selittänyt, että toinen vieraista oli valmistanut karttoja ja toinen on maankaivaja. Ngolokien piiristä, niin päättyi hänen puheensa, ei ole vielä yksikään europalainen hengissä päässyt, ja meidänkin oli kärsittävä tekomme seuraukset.

Kokonaisen tunnin kesti tätä kaikkea muuta kuin hauskaa keskustelua. Lähetystö oli jo lähtemässä teltasta, kun hampaaton vanhus, jonka me olimme rahoilla lahjoneet, vei meiltä lisää lahjoja. Hänen ja hänen kaunopuheisuutensa ansiota oli, että lähettiläät alkoivat rauhallisemmin puhua ja jonkun ajan kuluttua lähtivät tyytyväisinä, kuten näytti.

Koko iltapäivän gomolaiset olivat osottautuneet meille vihamielisiksi. He eivät myyneet meille maitoa eikä lammasta, herjasivat kiinalaisia ja viskelivät kivillä ja multakokkareilla teltojamme ja eläimiämme. Vasta kun lähetystö oli poistunut ja hampaaton vanhus arveli, etteivät hänen leirikumppaninsa huomaa, hiipi hän leiriimme paljosta rahasta myymään lampaan raajan, joka vanhuuttaan haisi pahalta. Kun olimme nälissämme, niin pistelimme paistin makeaan suuhun.

Vanhuksen lähdettyä luotamme pidimme sotaneuvottelun. Siitä olimme selvillä, että meidän täytyi olla valmiita pahimpaan. Mutta pidimme viisaimpana ettemme ole siitä tietävinämmeekään, menemme huomenaamulla tapaamaan päämiestä henkilökohtaisesti. Ehkä hän kuitenkin oli vielä joillakin suurilla lahjoilla voitettavissa! Kierroksen tekeminen Vasserrin ohi tahi väkivaltainen tunkeutuminen suuren asutokunnan läpi ei näyttänyt olevan ajateltavissa, varsinkin kun elukkamme olivat perin uupuneita. Ainoa mahdollisuus oli koettaa saada pulma rauhallisesti ratkaistuksi. Sen vuoksi jo keskiyön aikaan lähetimme suojelijamme, hampaattoman vanhuksemme välityksellä tiedon päämiehelle, että seuraavana aamuna käymme hänen luonaan.

Kun olisi herättänyt epäluuloa, jos koko karavaani olisi yhdellä kertaa marssinut vihollisleiriin, päätimme lähteä vieraissakäynnille ainoastaan muutamien seuralaisten kera. Niiksi valitsimme ne kiinalaiset, jotka kasvojenpiirteiltään olivat huomattavasti mongolilaisia, ja jotka sen lisäksi osasivat tiibetin tahi mongolinkieltä. Näiden seuralaisten oli pukeuduttava sotamiespukuun. Tällä tavoin toivoimme tekevämme vaikutuksen päämieheen ja sitten sopivan keskustelun kautta saavamme hänet kääntymään meille suosiolliseksi. Kun ambantulkki ja sotamiehet olivat pyytäneet minua, etten minä missään tapauksessa ottaisi osaa päämiehen luona käyntiin vaalean tukkani ja partani takia, jotka heti ilmaisisivat minut europalaiseksi, uskottiin lähetystön johto tri Tafelille, ja hänelle määrättiin kumppaneiksi ambantulkki, aliupseeri ja Kou. Lahjoiksi päämiehelle valitsimme teetä, muutamia punaisia ja vihreitä vaatevöitä, läkkipeltirasioita, silmineuloja, kimaltelevia lasipalloja, vanhoja patronahylsyjä ja pussillisen sokuria, siis todella »ruhtinaallisia» lahjoja.

Aamuyöhön asti tri Tafelilla ja minulla kesti puuhaa europalaisen ulkomuotomme muuttamisessa niin tuntemattomaksi kuin suinkin. Tukkakoneella leikkasin tri Tafelin tukan ja ajoin hänen partansa. Kun hän oli vaippatakin asettanut tiibetiläiseen tapaan, niin että oikea olkapää ja oikea käsivarsi oli vapaana, sekä kun hän taiteellisesti oli rusketuttanut kasvonsa, niin eivät hänen sukulaisensa varmaankaan olisi tunteneet häntä. Minussa ei pukeutumiseni saanut ihmeitä aikaan, vaikka tehtiin mikä suinkin mahdollista minun muuttamiseksi tuntemattomaksi. Kun gomolaiset olivat nähneet minulla Gomon tullessa »suuren keltaisen parran», niin se jätettiin ajamatta ettei annettaisi syytä epäluuloon. Mutta salatakseni tukkani vaaleanvärin, voitelin kallonin noesta ja rasvasta tehdyllä tahtaalla, ja kulmakarvat jodilla. Jotta muhamettilainen sukuperäni olisi yhä selvemmin huomattavissa panin lopuksi päähäni valkoisen turbaanin, jonka rakentelimme pyyhliniinasta. Kiinalaisen turkkivaipan asemesta pukeuduin Yangin paksuun tiibetiläiseen lampaan-nahkavaippaan. Niinikään hylkäsin rauta-anturaiset vuoristosaappaani ja jauhosäkeistä revityllä kämmenen levyisellä siteellä käärittiin jalkaterät ja sääret. Muut koneet pantiin arkkuihin, paitse kompassi, jonka tarvitsimme mahdollisen paon varalta suunnan näyttäjäksi.

Pukumme ja naamiomme eivät liene niinkään huonoja olleet, koskapa Ta-tschang telттаamme tultuaan vasta kotvasen kuluttua tunsi meidät, ja sitten kiinalaiset toinen toisensa jälkeen tulivat ihmettelemään »uusia herroja». Kaikki olivat tyytyväisiä, minä vain en. Sillä minä huomasin, että huolimatta kaikesta taiteellisesta pukeutumisesta minussa saksalainen ei ollut muuttunut muhamettilaiseksi vielä vähemmin tiibetiläiseksi. Tri Tafel, joka muutamalla Persian retkellään oli oppinut Koranin lauseita ja tunsi muhamettilaisia jumalanpalvelustapoja, kaikella innolla palautti muistiinsa Koranin lauseita ja koetti minullekin, vaikka turhaan, antaa joitakin papillisia tietoja.

Suoraan tunnustaen pidimme asemaamme epätoivoisena. Sen vuoksi koetimme hirtehisen leikinlaskulla ilahuttaa itseämme ja kuluttaa ikävää yötä. Me vuorottelimme leirin vartioimisessa, kunnes näköpiirissä alkoi näkyä auringon sarastusta.

Mitähän tuo tämä päivä mukanaan? Se oli ensimmäinen ajatuksemme. Mitenkähän on uhkarohkea yrityksemme päättävä? Muhamettilaisia pappeja! Kykenemmekö suorittamaan osamme niin, ettei meitä tunneta? Minä puolestani epäilin. Oliko Vasserrin päämies uskova meidän naamioitamme? Se oli hyvin arveluttavaa. Mitähän tapahtuisi, jos sade

huuhtoisi meiltä kauniin ruskean kasvomaalin, jos minulta sattuisi turbaani putoamaan! Ja mikähän juttu siitä tulisi, jos onnettomuudeksi olisi Vasserrissa muhamettilaisia kauppiaita, jotka heti tuntisivat meidät valhepukuisiksi europalaisiksi? Muhamettilaisia pappeja! Kunpa minulla olisi vähintäkään aavistusta siitä, miten muhamettilaisena pappina tuli esiintyä. Mieluummin sittenkin ase kädessä raivata tie Vasserrin läpi kuin antautua tähän monta vertaa vaarallisempaan keinoon! Mutta kuitenkin kaikitenkin, mitä voimme me kaksi europalaista mahataavaa Vasserrin heimoa vastaan?

Ensimmäisenä tehtävänä aamulla oli polttaa tarkoin leikatut tukkakarvat, varsinkin minun vaaleat kiharani, jottei paikan jätettyämme tiibetiläisille jäisi merkkejä meistä. Tiesimme kokemuksestamme, että ngolokit koko maa-alan, missä leiri kulloinkin oli, ja varsinkin meidän telttamme sijanmyllersivät nurin, ja aina äänekkääseen riemuun remahtivat, kun he eläinten sonnasta tahi nuotiomme tuhasta löysivät jonkun tyhjän säilykerasian, vaaterievun tahi housunnapin. Karavaanin henkilökunnalle oli annettu ankara määräys, ettei kukaan missään tapauksessa saa jättää ajelehtimaan kirjoitettuja papereita. Sillä jos pieninkään kirjoitettu lippu olisi jo retken alussa joutunut ngolokien käsiin, niin olisimme tulleet ilmi ja tehtävämme suorittaminen olisi ollut aivan mahdoton.

Kun aliupseeri ja tulkki kieltäytyivät ottamasta mukaan Kouta ilman sotilastakkeja, niin täytyi tämän vielä viime silmänräpäyksessä vaihtaa vaatteet. Lähetystömme lähti lahjoilla varustettuna ja vanhan hampaattoman tiibetiläisen saattamana, joka ratsasti muutamalla meidän hevosellamme. Ensimmäiset auringonsäteet loistivat vuorensolan takaa, joka erotti meidät Vasserrista. Onnea matkalle! oli viimeinen hyvästelysana. Niin, onnea, ja lisäksi paljon onnea tarvittiin juuri tänään. Sankkoina joukkoina oli gomolaisia ja Vasserrin ratsumiehiä kerääntynyt katsomaan, kun sinisilmäinen europalainen rautasaappainen tulee ulos teltastaan. Mahtoi todella olla ngolokilaisille hämmästyttävä yllätys, kun teltasta ilmestyi aivan toinen mies kuin minkä he olivat nähneet edellisenä päivänä. Kun kuormarengit käärivät telttaa kokoon, niin muutamit tiibetiläiset varmuuden vuoksi kurkistelivat levitetyn telttavaatteen alle, nähdäkseen eikö todellinen europalainen ehkä ollut sen alle kätkeytynä. Kun he eivät muukalaista keksineet, suuntautuivat kaikkien katseet minuun ja minä odotin joka silmänräpäys, että minulta revitään valhepukuni.

Tri Tafel oli tällä välin kulkenut vuorensolasta. Nyt näin hajalla ollessamme oli tiibettiläisillä otollinen tilaisuus hyökätä kimppeemme. Olimmekin ottaneet tämän mahdollisuuden lukuun, ja päättäneet tässä tapauksessa käyttää ampuma-aseitamme runsain annoksin. Ehkä siten, ajattelimme, onnistummekin häristämään koirajoukon kimpustamme. Kohtaamispaikaksi olimme määränneet vuorensolan, josta me sitten tahdoimme yhdistetyin voimin raivata tiemme Vasserrin läpi. Pian saimme huomata että tämä suunnitelma oli kerrassaan lapsellinen, sillä Vasserissa oli suuri asukasluku ja tämän vihollisemme hallussa oli koko meidän kuljettavamme laakso. Olisi ollut sulaa hulluutta koettaa jotakin saavuttaa asevoimalla.

Pian lähti karavaanikin Gomosta. Suuren, hyvin asetetun ratsujoukon saattamina kuljimme vuorensolaa kohden. Heidän vilkkaat hevosensa olivat satulattomia, muutamille oli vain loimi vyötetty selkään. Jättiläisen kokoinen alipäämies, joka edellisenä päivänä oli sotilaitten teltassa ollut lähetystön johtajana, ratsasti pitkän jonon jäljessä aivan minun takanani. Aina kun minä koetin päästä tämän minulle vastenmielisen ratsumiehen sivulle tahi taakse, osasi hän niin asettaa, että hän pian taas oli minun takanani. Ympärilläni hääri puolikymmentä tiibettiläistä sotamiestä, jotka ivaillen kiirehtivät väsynyttä hevostani ja lukuisten tiibettiläisten ratsumiesten kanssa, jotka pitivät minun mieheni erillään toisistaan, tekivät minulle mahdottomaksi yhteyden Haun ja Ta-tschangin kanssa. He antoivat meidän pitää aseemme, mutta vaikeaa meidän olisi ollut niitä käyttää! Kaikessa tapauksessa meidän olisi huonosti käynyt, varsinkin kun suoperäinen laaksonpohja teki pakenemisen mahdottomaksi. Alituisen kulki ohitsemme ratsastajia parvessa ja yksityisiä ngolokeja huudellen meille vihamielisiä lauselmia ja elein ja merkein antaen meille tiedoksi, että pian lyö viimeinen hetkemme.

Saavuimme leveään vuorensolaan. Sen toisella puolen seurasimme pohjoiseen kaareutuvaa lyhyttä laaksoa, jonka oikealla puolen kulki korkeahko harjanne. Liejuperäinen laakso johti nähtävästi suurelle tasangolle, ja kun olin varma että olimme lähellä Vasserria, päätin koota karavaanin läheiselle kummulle päämiehen teltan likettyvillä, siellä odottaa keskustelujen tulosta ja, jos välttämätöntä oli, kivääritulella helpottaa tri Tatelin paluuta minun luokseni.

Aivan tien ohessa oikealla oli puolustukseen sopiva paikka, ja huolimatta saattajiemme kiivaista vastaväitteistä onnistui minun saada kootuksi osan karavaanista ja muutamia kiinalaisia mainitulle paikalle.

Ngolokit vastustivat tätä, koska he tahtoivat houkutella karavaanin tasangolle, jotta jos neuvottelut päättyisivät meille onnettomasti, he voisivat saartaa joka taholta tahi yöllä helpommin yllättää meidät. He mukiloivat nyrkeillä kiinalaisia, uhkasivat miekoillaan ja lopuksi alkoivat aivan häikäilemättä anastaa ja jakaa keskenään elukoitamme, joita he jo pitivät saaliinaan. Tämä tapahtui niin suurella innostuksella, että olisi voinut luulla oltavan huutokauppatilaisuudessa. Mutta jättiläis alipäämies ei väistynyt minun luotani. Ei kiinalainen kohteliaisuus ei uhkaukset voineet häneen vaikuttaa, että hän hetkeksikään aikaa olisi luopunut vahtivirastaan.

Saadakseni luoduksi silmäyksen laaksoon ja tähystelläkseni ratsumiestä, jonka tri Tafel oli luvannut lähettää jos keskustelut olivat johtaneet suotuisaan tulokseen, tunkeudu in vartioivan hirviön ja muitten ympärilläni kiireesti häärivien tiibetiläisten vastustelemisista huolimatta elukkain ja ratsumiesten välitse ja olin enää muutamia askelia pienestä rinteestä, joka puoliympyrän tavoin ympäröi asemaamme. Alipäämies seurasi minua ja hän koetti saada kiskotuksi minut alas seisontapaikaltani ja tungetuksi entiselle paikalleni. Kun minä häntä uhkasin kivärilläni, luopui hän minua vaivasta ja minä sain luoda silmäyksen laaksoon. Monta kilometriä leveään niittytasangon ylempi pää oli teltoja vieri vieressään. Asuntokunta satoine teltoineen näkyi koko laajuudessaan. En ollut luullut täällä näin suurta asuntokuntaa olevan. Väkivaltaisesta tunkeutumisesta asuntokunnan läpi ei enää voinut olla puhettakaan. Mihin vain silmäni suuntasin, näin uusia telttaryhmiä. Rehevissä laaksoissa ja loivilla rinteillä oli laitumella suuria lammas- yak- ja hevoslaumoja, ja teltojen välissä matalalla harjanteella, joka kiemurteli laakson läpi, vilisi ihmisiä. Juuri minun tähystyspaikkaani vastapäätä pohjoiseen suuntaan oli lyhyt sivulaakso, jonka keskellä näkyi useita jurtia (mustia huopateltoja), ja yksi suuri valkoinen sinisellä reunustettu telta loisti aamuaurion valossa. Sen läheisyydessä vallitsi vilkas liike ja lakkaamatta ratsasti kaikkiin suuntiin joukossa ja yksittäin ngolokeja. Siellä asui varmaankin joku ylhäinen tiibetiläinen, ehkä itse päämies.

Äkkiä ilmestyi vierelleni Ta-tschang saattomiesten raahaamana. Käsin ja jaloin koetti hän puolustautua tiibetiläisten sotamiesten käsiksikäyntiä vastaan, ja raivoissaan hän puri ja kynsi kuin kissa. Tiibetiläiset olivat raahanneet Ta-tschangin luokseni alipäämiehen nimessä vaatimaan vielä kerran hyvällä, että minä sen karavaaniosaan kanssa, joka

oli kuummulla, laskeutuisin laaksoon, jonne tiibettiläiset sillä aikaa kun minä en ollut estämässä, olivat ajaneet muun osan karavaania. Mutta sen sijaan, että Ta-tschang olisi tulkinut tämän vaatimuksen minulle, hän osotti hammasta purren valkoista telttaa ja mainitsi Vasserrin päämiehen ja tri Tafelin nimet.

Todellakin, tuolla kaukana tuhannen metrin päässä seisoi tri Tafel suuren tiibettiläisjoukon keskellä! Se oli huono merkki. Varmaankin oli häntä epäilty ja kielletty häneltä pääsy päämiehen luo. Minä huusin kiinalaisilleni käskien heidän pitää kivärinsä valmiina ja vähimmäinkin merkin saatuaan ampua tiibettiläistä saattojoukkoamme. Mutta kiinalaiset olivat niin peloissaan, että joko parkuivat tahi vihoissaan minulle unohuttivat asemansa niin että minua äänekkäästi sadattelivat. Ainoastaan Ta-tschang aikoi noudattaa käskyäni, mutta ennenkuin hän ehti varustautua, oli alipäämies hänet taas raahannut pois. Niinpä minä sitten vähitellen laittausin valmiiksi voidakseni asian vaatiessa asettaa päämiehen teltan pyssytulen alaiseksi. Kun minä tähystelin telttaa tarkoin ja pidin silmällä tri Tafelia, näin siellä äkkiä pienen savupilven tupsahtavan.

Mitä se merkitsi?

Kajahti kova paukaus, jota seurasi heti toinen ja kolmas. Näin tri Tafelin panevan kivärinsä kuntoon, ja olin nyt varma, että koko juttu neuvotteluineen oli vain raukkamainen sotajuoni, ja että ngolokit nyt alkoivat taistelun. Jännitetyllä tarkkaavaisuudella seurasin tri Tafelin toimia. Koska hän ei nähtävästi itse vielä ollut ampunut, ja kun pidin viisaimpana, että hän, joka itse tunsu aseman paremmin kuin minä, ampuu ensimmäisen laukauksen, odotin kivärinperä poskellani asian kehittymistä.

Tarkotettiinko näillä laukauksilla tri Tafelia tahi tulkkiamme, joka nähtävästi oli päämiehen teltassa? Minkä vuoksi Tafel ei hypännyt lähimmän hevosen selkään tullakseen leiripaikallemme?

Laukausten jälkeen meidän tiibettiläiset saattomiehemme valtasivat heti ratsuhevosemme ja minun vartianikin oli noussut minun hevoseni selkään. Aikoivatko he tosiaan käydä kimppuumme?

Taas laukaus! Minä tähtään päämiehen telttaan ja sulkulaitos on jännitettynä, kun tulee ratsumies ampumalinjalleni. Hän kohotetuin käsin ajaa täyttä laukkaa meitä kohti. Sotamiestakista tunnen hänet meikäläiseksi. Lasken kivärin alas ja höllitän sulkulaitoksen. Tri Tafel seisoo vielä entisellä paikallaan kiväri valmiina. Vahtimme katselevat

hetken aikaa toisiaan ällistyneinä, sitten parikymmentä ajaa karahuttaa ratsumiestämme vastaan estääksensä häntä tulemasta lähelle. Mutta aliupseeri Yang — se oli tuo hurja ratsastaja — oli epätoivoissaan saanut väsyneen hevosensa niin kiihotetuksi, että se pani viimeiset voimansa ja ryntäyksensä painolla murti vastaantulevien ratsumiesten rivin. Yang äänenkantamalle päästyään huusi epätoivoisena: »Olemme hukassa! Päämies on saanut ilmi suunnitelmamme! Hän itse tulee suurella ratsujoukolla meidät vangitsemaan.» Päähineettä, palmikko auki, vaatteet riekaleina ja hikeä valuen virtana saapui aliupseri luokseni, jolloin joukko ngolokeja otti hänet haltuunsa.

Päämiehen teltan ampumisesta ei voinut olla enää puhuttakaan. Meidän paikaltamme jokea kohti viettävää törmää saapui jo ratsujoukkoja ja eteläisiltä harjanteilta samoin kuin takaapäinkin tulvasi ngolokeja.

Tri Tafelia en nähnyt enää. Ihmisjoukossa päämiehen teltan edustalla kasvoi melu ja tuuli toi uusia laukauksen ääniä kuuluviimme. Minä valmistausin surmaamaan lähinnä olevan tiibetiläisen ja kiihottamaan kiinalaisia tekemään samoin, mutta silloin kauhukseni huomasin, että nämä olivat ehdottomasti antautuneet tiibetiläisten valtaan. Eikä siinä kylliksi, he lakkaamatta huutelivat herjaussanaa europalaisesta: »valkoinen piru». Sattui onni, ettei kukaan lähellä olevista ngolokeista ymmärtänyt kiinankieltä.

Jokainen miehistäni oli viiden tahi kuuden ratsumiehen ympäröimänä, eikä yksikään heistä hyökkäysmerkin annettuani tehnytään vähintäkään yritystä karkottaakseen vahtinsa, kun kukin pelkäsi pahentavansa asiansa. Kun minä yksinäni en voinut sotaa käydä Vasserrin suurta heimoa vastaan, niin tahdoin ainakin koettaa päästä päämiehen teltalle, ja siellä joko Tafelin yhteyteen tahi tehdä viimeisen yrityksen hänen vapauttamisekseen. Uskoin varmasti, että Tafel oli jo sortunut tiibetiläisten ylivoiman alle, vangittu ja lävistetty. Tosin tiesin hänellä olevan moniluotisen pistoolin, jolla hän on henkensä kalliista myynyt. Mutta mitä voi makasiinikivärilläkään sellaista ylivoimaa vastaan? Niin tahdoin ottaa osaa hänen kohtaloonsa ja päästä niin lähelle häntä kuin suinkin, niin epäiltävältä kuin sellaisen uhkayrityksen menestys näyttikin.

En löytänyt enää hevostani. Hyppäsin sen vuoksi lähinnä olevan selkään — se oli vanhan kuormarengin Losanin hengenrajoille väsynyt koni. Silmänräpäyksessä ympäröitsi minut epäluuloisen alipäämiehen johdolla ratsastajajoukko ja pakotti hevoseni kulkemaan päämiehen

telttaa kohden. Muutamia askelia päästyämme liittyi meihin muuan ratsumies, joka ilmoitti vahdilleni päämiehen käskyn, että karavaani oli tuotava päämiehen teltan läheisyyteen, jossa muuan lama meille oli osottava leiripaikan. Ratsumies puheensa lopuksi vakuutti, että karavaanin oli siellä viivyttävä kunnes tulee varmuus siitä, onko siinä europalaisia vai ei. Tuskin oli ngolok tehtävänsä suorittanut, kun laaksosta ja päämiehen teltasta alkoi tulvata sankkoja ratsumiesparvia tunkeutuen minun ja karavaanin väliin.

Niin olin siis todella Vasserrin ngolokien vankina.

Ja kuitenkin näytti asemamme hiukan parantuneen; sillä tämä viimeinen käsky herätti minussa taas toivoa ja rohkeutta. Nyt tuli esiintyä vasserrilaisia kohtaan rauhallisesti ja luontevasti. Kohtalomme riippui käytöksestämme nyt lähimmissä silmänräpäyksissä. Meidän oli näytettävä rohkeasti loppuun saakka roolimme vaikka näyttelemisellämme ei tähän asti ollutkaan suurta menestystä ollut. Lausuin minua synkästi tuijottavalle jättiläiselle muutamia ystävällisiä sanoja sekä ilmaisain liikkeillä ja merkeillä ihmettelyni hänen raskaasta hopeakoristeisesta vyöstään ja kauniista miekkansa kahvan koristeista. Alussa hän näytti aivan välinpitämättömältä. Mutta kun muutamat hänen tovereistaan osottausivat taipuvaisiksi minun lähentelemisyrityksilleni, sulii hänenkin kylmä jäykkyytensä, ja vähäinen hymy kirkasti hänen synkät kasvonsa.

Suorastaan hävyttömästi käyttäysi muuan lama, jolla oli pää kuin kontti ja niska kuin härällä, naama pullistunut ja niin lihavat silmätkin, että hän niitä tuskin ummistaa saattoi. Messinkisolilla ja muilla metallihelyillä koristetun liivin lisäksi hänellä oli punainen viitta. Hän istui avojaloin hevosen selässä ja pyöritti yhtämittaa rukousmyllyä* oikeassa kädessä, vasemmalla pidellen ohjaksia ja rukousnauhaa. Tämä virkaveljeni katseli minua päästä jalkoihin, ja kun tälle epäluuloiselle hengen herralle lausuin ystävällisen tervehdyksen, ratsasti hän kupeelleni, alkoi tarkastella kiväriäni, ja koetti saada selville, oliko minulla turbaanini alla palmikkoa.

Suureksi huolekseni näin seurassamme useita tuttuja kasvoja. Ne olivat miehiä, jotka olivat meidät edellisenä päivänä nähneet Gomossa. Toiset heistä näyttivät tuntevan meidän valhepukumme, sillä he osottivat jalkojani, joissa eilen oli rauta-anturaiset saappaat, vaan nyt nauha-

*) Tämä rukousmylly on lieriö johon on merkitty tiibetiläisten päärukous, »Oi, sinä Lotasin jalokivi, amen“. Pyöriessään mylly „itse“ toimittaa rukoilemisen.

paulat, jotka lisäksi nyt onnettomuudeksi kietoutuivat satulan jalustimiin. Turbaani myöskään ei näyttänyt heistä varmalta ja useat ojensivat nähtäväkseni palmikkonsa, mikä merkitsi: »Sinulla ei ole palmikkoa, koska et ole kiinalainen, ja koetat puutteesi peittää turbaanilla!» Myöskin kiinalainen satulani hevosellani, jonka selässä ratsasti alipäämies, hämmästytti gomolaisia. He näyttivät sekoittavan sen europalaiseen satulaan, jota varomattomuudessani olin edellisenä päivänä käyttänyt, ja joka nyt oli säkkiin piilotettuna.

Gomolaisten alituisen kiihottaessa Vasserrin ngolokeita minä koetin pitää iloista naamaa ja osottaa huoletonta iloisuutta saavuttaakseni heidän luottamuksensa. Se oli veretöntä, vaan hermoja jännittävää taistelua!

Lähellä päämiehen telttaa taas muuan ratsumies tuli meitä vastaan. Tuskin uskoin silmiäni: tri Tafel. Jumalan kiitos, hän oli vielä hengissä, ja lisäksi — hänellä oli terveet jäsenet ja kiväri. Jo kaukaa hän huusi minulle, että meidän piti tänne pysähtyä. Sitten hän kertoi, että päämies itse tulee meitä tutkimaan. Heimon ylhäisillä on kokous, jossa tehdään päätös meidän rotukysymyksestämmme. Tulkin kaunopuheisuuden ansiota oli, että kohtalomme ei ollut vielä aivan toivoton, ja nyt oli pääasia säilyttää kylmäverisyysstemme.

Päämiehen asemesta tuli uusi joukko ngolokeita ratsastaen. He näyttivät kuuluvan päämiehen seurueeseen ja he pakottivat meidät pysähtymään joksikin aikaa. Meidän seuraamme liittyi samassa uusi ratsumies, kaunis nuorukainen, jolla oli tumma tukka ja mustat kirsikkasilmät. Hänellä oli tiibettiläinen puku ja hän tervehti meitä kiinankielellä. Kaunistuksemme ei ollut vähäinen, kun saimme tietää, että tämä nuori mies oli muhamettilainen kauppias. Hän matkusti ngolokin puvussa voidakseen paremmin tehdä kauppvoja ja vapaammin liikkua maassa. Kun hän puhui tiibettiläisten kieltä sujuvasti kuin omaa äidinkieltään, niin oli hän hyvin suvaittu vasserrien joukossa, ja alipäämieskin antoi hänelle heti sijaa.

Me tervehdimme häntä tavanmukaisella: »Salem aleikum.» Hän uteliaisuudessaan teki kysymyksiä, mutta kun hän puhui katkeamattomalla sanatulvalla voimme hyödyksemme jättää vastaamatta hänelle. Hän oli juuri kuullut, että olemme muhamettilaisia, tulevamme Kaschgarin uudelta rajalta ja osaavamme puhua vain dschaggataiturkkilaista. Kun nuori kauppias huomasi turhaksi vaivansa koettaessaan saada meiltä tietoja, kääntyi hän kiinalaisten, Ta-tschangin ja Haun puoleen, joiden

kanssa hän pian sai aikaan vilkkaan keskustelun. Hän kertoi päämiehen teltassa olevan vielä toisenkin muhamettilaisen päämiehen neuvonantajana, ja tämä oli luottanut ambantulkkimme selitykseen ja taivuttanut päämiehen suosiolliseksi meille. Tämä nuori kauppiaskin näytti pitävän meitä muhamettilaisina pappeina. Me uudistimme hänelle selityksen, jonka hän tulkittamme oli kuullut päämiehen teltassa, että meidän oli täytynyt kiinalaisiksi pukeutuneina paeta Kaschgarista, jossa muhamettilaisten ja venäläisten välillä oli puhjennut verisiä taisteluita ja että olimme matkalla Sung-pan-tingiin. Valitimme sitä, että vaikka kaschgarilaisina olemmekin Kiinan alamaisia, emme kuitenkaan osaa sujuvasti kiinan kieltä, jonka vuoksi toivomme, että hänen toverinsa ymmärtää meidän kieltämme, dschaggataiturkkia. Sydämessämme toivomme juuri päinvastaista, sillä muuten olisimme joutuneet kiinni omaan verkkoomme.

Meidän valheemme, niin hyvin kuin se ohjelmaamme sopikin, oli toisessakin suhteessa vaarallinen. Sillä me tiesimme tiibetiläisten pappien joukossa usein olevan miehiä, jotka osaavat turkinkieltä. Me sen vuoksi koetimme kiertäen ja kaartaen saada tietää nuorelta kauppiaalta oliko vasserrissa joku turkinkieltä ymmärtävä lama. Vasta kun hän oli tähän antanut kieltävän vastauksen, hengitimme helpommin ja niin voimme taas, tri Tafel ja minä keskenämme puhua dschaggataiturkkia s. o. saksaa pelkäämättä joutuvamme ilmi. Kunhan vain uskoisi meitä toinenkin kauppias, joka nuorukaisen selityksen mukaan oli paljon vanhempi ja kokenempi ja ollut europalaistenkin seurassa.

Vihdoin matkueemme lähti liikkeelle.

Onnentähti näytti meille vielä kerran tuikkivan, mutta täydessä turvassa emme olleet vielä pitkään aikaan. Muutamissa ryhmissä, jotka olivat vetäytyneet erilleen, keskusteltiin vilkkaasti ja gomolaiset kiihkeästi puhuivat, paljastaakseen, kuten näytti, vasserrilaisille meidän viekkaan menettelymme. Ja varmaankin tämä olisi heille onnistunut, jollei nuori kauppias, jonka luottamuksen me olimme voittaneet, olisi taivuttanut vasserrilaisten mielialaa meille suosiolliseksi.

Saavuimme lyhyen sivulaakson äärimmäiseen päähän meille määrättylle leiripaikalle, noin 400 metriä päämiehen teltasta. Pakenemisemme päälaaksoon oli katkaistu telttaryhmällä, ja toiselta puolella, lännessä ja idässä oli 80 metrin korkuisia jyrkiä ruohopeitteisiä vuorenharjanteita, jotka erottivat meidät ngolokien toisesta leiristä. Pohjoisessa sivulaakso päättyi poikittaiseen harjanteeseen, joka kulki Vasserrin laakson suun-

taan. Näin ollen ei ollut ajattelemistakaan pakoa. Kieltämättä olivat tiibetiläiset hyvin valinneet paikan niin epäluotettavalle joukolla kuin me olimme.

Meidät vaadittiin nyt laskeutumaan hevosiltamme ja tekemään leiri. Satalukuisen joukon ympäröimänä me vielä kerran tervehdimme kiinan kielellä nuorta muhamettilaista kauppiasta, paksua hikoilevaa lamaa, muutamia ylhäisiä tiibetiläisiä, ja tämä näytti heihin tekevän hyvän vaikutuksen. Kiinalaiset saivat määräyksen keittää teetä ja tarjota tšekäläisille tiibetiläisille arvohenkilöille.

Vaikka leirimme ympärillä tarkasteleva ihmisjoukko ei ollutkaan juuri vihamielinen, niin tuntui meistä, että vähäpätöisinkin seikka olisi voinut kuohuttaa joukon kimppeemme. Suureksi hyödyksi meille oli tuon nuoren kauppiaan läsnäolo, hän kun ei ainoastaan luottanut selityksiimme, vaan tuhlaten jakoi meille ystävyyssukuutuksiaan. Hänen vaivannäköjensä ansiota oli, että meille annettiin takaisin anastetut eläimemme ja arkkumme. Kun telttamme oli valmis, pääsimme ympärillä olevien tutkivilta katseilta rauhaan, ja me, kuten voi hyvin ymmärtää, ankaralla jännityksellä odotimme päätöstä. Uskokookohan päämies meitä? Onnistuukohan uhkarohkea juonemme?

Kun me äärimmäisyyteen saakka jännitettynä tarkkasimme teltan reijistä ihmisjoukkoa, kertoi tri Tafel lähetystoimensa menon:

»Kun aamulla vuorensolasta lähestyin seuralaisineni päämiehen telttaa, ratsasti nuori kauppias vastaan ja vaati meitä pysähtymään. Nuorukainen ilmoitti päämiehen käskeneen, että tulijoista, jos he todella ovat kiinalaisia, ainoastaan yksi lasketaan puheille, toisten oli teltan ulkopuolella pyssynkantaman päässä odotettava. Sy, ambantulkki, jonka olin puhemieheksi valinnut, lähti heti päämiehen teltaan, jossa häneltä otettiin aseet. Minä ja Yang, seisoessamme ulkona säikähdimme pahoin, kun yhtäkkiä kuului laukauksia. Päämies näet, jonka huomio oli kiintynyt moniluotoiseen ampumavehkeeseen oli käskenyt tulkkimme sillä ampua teltan ulkopuolella. Sillä oli ollut se mahtava vaikutus, että päämiehessä ja hänen seuralaisissaan oli silminnähtävästi herännyt salainen pelko tuon aseenomistajaa kohtaan.»

Telttamme ovi avautui ja harmaahapsinen, kaunispäinen vanhus tuli näkyviin. Hän lausui meille tervehdykseksi »Salem aleikum», ja kysyi, saako hän astua sisään. Hän oli se vanhempi muhamettilainen.

Me pyysimme häntä astumaan peremmäksi. Hänen mukanaan tuli hänen nuori toverinsa ja Sy. Saimme kuulla, että neuvottelu oli päätty-

nyt meidän eduksemme. Vanhus sanotti tulkkimme kautta että hän ja hänen toverinsa olivat tulleet pyytämään anteeksi, että hekin alussa olivat uskoneet meistä vääriä huhuja. Samalla vanhus tämän erehdyksensä ja vasserrilaisten ystäviensä meille osottaman huonon kohtelun hyvitykseksi kutsui meidät huomiseksi juhlapäivällisille, jolloin oli aikomus teurastaa lammas ja jolloin meidän pappeina oli toimitettava uskonnolliset menot. Siinä oli taas paha pula edessä! Tämän lyhyen tervehdyksillä käynnin jälkeen molemmat muhamettilaiset jättivät hyvästi meidät lähteäkseen kutsumaan päämiestä päivällisille. Nyt Sy sai meille tehdä selkoa päämiehen luona olostaan.

Hänen kertomuksensa mukaan oli ollut työ ja tuska saada päämies vakuutetuksi, että me emme olleet europalaisia, vaan muhamettilaisia hengenmiehiä, joilla oli korkea kiinalainen mandarinarvo, ja olimme Kiinan keisarin suojeluksen turvissa matkalla Kaschgarista Sung-pan-tingiin. Päämies lopuksi, kun hän epäili tulkin suullista kertomusta, oli vaatinut nähdä passit ja kuten edeltäpäin oli sovittu, oli Sy näyttänyt molemmat passit, joilla kiinalaiset sotamiehet ja hän itse oli varustettu. Kun niissä meitä europalaisia sanottiin kiinalaisiksi kauppiaksi, niin päämies luopui arveluistaan. Sy osasi vanhan muhamettilaisen avulla johdtaa asian niin, että päämiehessä heräsi luottamus häneen. Iloissaan meidän muhamettilaisen syntyperämme todistuksista, lupasi näet päämies tulkkillemme, että me emme ainoastaan saa vapaasti kulkea läpi Vasserrin, suorittamatta mitään tulliveroa, vaan hän antaa vielä kaksi varmintaa miestä oppaiksi ngolokilaiseen kaupunkiin Knabaan saakka, jonka päämiehenä hallitsi muuan hänen ystävänsä ja lankonsa. Päämies takasi meidän turvallisuudestamme, mutta ei suostunut Syn pyyntöön että saisimme kulkea kahden päivän matkan päässä olevaan Kanserriin, koska hän ei ollut hyvissä suhteissa tähän heimoon, vaikkakin sen päämies Bantschyn oli hänen läheinen sukulaisensa, ja koska hän ei luullut voivansa taata meille hyvää kohtelua kanserrilaisten maan läpi kulkiessamme.

Koko iltapäivän vietimme teltassamme, kuuntelimme Syn kertomusta, vaan olimme varmuuden vuoksi taisteluvuolmiina.

Sy oli 5:den jälkeen vielä kerran useampia tunteja päämiehen teltassa ja tuon viekkään kiinalaisen onnistui tässä tilaisuudessa valhetella itselleen päämiehen täysi luottamus. Hän osasi keskustelulle lopuksi antaa sellaisen kääntein, että petettyä päämiestä suututti alameistensa epäilevä käytös, nämä kun yhäkin pitivät muukalaisia europalaisina. Kes-

kellä keskustelua oli näet tullut päämiehen teltaan muuan gomolaisten lähetystö selittäen, että muukalaiset osottivat epäiltävää käytöstä, olivat valhepuvussa ja nyt sulkeutuneet teltaansa, joten ei voitu heidän toimiaan silmällä pitää. Sy tosin oli heti koettanut poistaa päämiehen uudestaan heräävää epäluuloa, mutta onnistumatta täydellisesti. Päämies oli silloin kysynyt Sytä, voiko hän teltan seinillä riippuvain ja päämiehen suuressa kunniassa pitämien kuvien edessä hyvällä omallatunnolla vannoa, että hänen seuralaisensa eivät ole europalaisia. Sy aito kiinalaisena epäröimättä teki väärän valan. Eikä siinä kyllin: hän vakuuttaen olevansa aivan yhtämieltä päämiehen kanssa lisäsi, että hän itse vihaa europalaisia siinä määrin, että hän olisi ensimmäinen surmaamaan hänelle uskotun europalaisen. Ratkaiseva hetki oli silloin ohi, ja päämies piti uskotuilleen ja vaimoilleen puheen, jossa hän muun muassa lausui täyden luottamuksensa Sylle. Kun Sytä vielä oli kestetty teellä ja kiinalaisilla makeuksilla, oli päämies käskennyt tuoda hänen miekkansa, jolla veti naarman omaansa ja Syn oikeaan käsivarteen. Siitä tuleva veri oli koottu puukuppiin, ja siihen sekotettu muuatta nestettä, jota en voi mainita, ja kumpikin oli sitten juonut tätä juomaa. Kuvien edessä tehty vala ja veriveljeys takasi Sylle ja niin meillekin täyden turvallisuuden. Päämies oli myöskin hyväksynyt matkamme Kanserrin kautta.

Lopuksi hän oli pyytänyt anteeksi, että muutamia päiviä sitten kaksi ngolokia oli meitä ampunut. Hän oli vakuuttanut, ettei kumpikaan kuulunut hänen valtaapiiriinsä ja oli koettanut heidän menettelyään puolustaa ja selittää oikeutetuksi epäluulon, jota joen yläjuoksulla olevien ngolokien oli täytynyt viime aikoina osottaa jokaista matkustajaa kohtaan koska europalaiset, jopa venäläisetkin muutamia vuosia sitten olivat Tsaring-norissa käyneet veristä taistelua ystävällisiä heimoja vastaan, ja koska oli syytä pelkoon, että muukalaiset voivat koettaa uudistaa tunkeutumisensa ngolokien maahan. Annettuaan lahjan meille tuotavaksi ja tarjottuaan teltaansa meidän käytettäväksemme oli päämies hyvästellyt Sytä, mitä suosiollisimmin.

Muuten oli päämiehellä ollut tarkat tiedot meidän tähänastisesta kulustamme ja seikkailuistamme.

Olimme erittäin onnellisia, kun meidän oli onnistunut päästä hyviin väleihin tämän mahtavan miehen kanssa, mutta meitä pelotti hänen horjuvaisuutensa ja ennen kaikkea hänen alamaistensa huono vaikutus häneen. Tältä kären katkaistaksemme tuli meidän saada vahvistetuksi päämiehen seurapiirin tärkeimpäin henkilöiden s. o. muhamettilaisten

kauppiaitten ystävyys. Sen vuoksi jo samana iltana annoimme heille lahjaksi pienen revolverin ja patronia lähettäen ne heidän teltaansa, joka oli aivan päämiehen teltan vieressä.

Sillä aikaa kun Sy oli päämiehen luona, oli meidän leirissämme vilkasta liikettä. Väliin oli sellainen tungos, että Yangin täytyi ryhtyä vaikeimpaan tehtäväänsä, estämään ngolokeja tunkeutumasta meidän suljettuun teltaamme.

Kun me olimme päämiehelle selityttäneet olevamme köyhiä ja avun- tarpeessa viittaamalla siihen, että kaikki, mitä karavaani kuljetti mukanaan, oli Kiinan keisarin omaisuutta, niin lähetti hän meille säälintun- teen valtaamana suuren astiallisen maitoa sekä risuja ja puita nuotiota varten ja antoi meille käytettäväksemme henkialvelijansa, jonka tuli pitää yövahtia väsyneiden kiinalaistemme sijasta.

Auringon laskettua muhamettilaiset lähettivät ilmoituksen tulostaan. Juhlallisesti tervehdittyään, uudistivat he kutsumuksensa juhlapäiväl- lisille huomenna. Arvaten odottaa kutsun uudistumista olin varovaisuus- den vuoksi kääriytynyt peitteisiin ja annoin vieraillemme selittää, että minä valitettavasti en arvatenkaan voi huomenna kutsua noudattaa, kun iltapäivällä olin tullut ankarasti sairaaksi.

Enhän mitenkään voinut osaa ottaa aterioimiseen, sillä minulla »har- maalla»* papilla ei ollut vähintäkään aavistusta siitä, miten oli uskon- nollisten menojen mukaan lammasturastettava. Salaisesti haudoin luuloa, että viekkaat muhamettilaiset tahtoivat tuossa tilaisuudessa vain koettaa, olinko todella modscha. Kou, joka itse oli muhamettilainen, otti nyt puhemiehen toimen. Hän osasi kauppiaille lausua tavattoman mielipahani siitä, etten voinut ottaa osaa juhla-ateriaan, ja hän lisäsi, että tri Tafelinkin oli sopimatonta noudattaa kutsua, kun hänen vaat- teensa olivat likaiset ja sellaisessa asussa oli mahdoton pyhää toimitusta suorittaa. Lopuksi hän selitti minun sellaisissa asioissa olevan hyvin ankaran, jota todisti sekin, että minä, vanha, heikko mies, välittämättä kaikkien vastaväitteistä toimitin joka päivä vaivaloisella retkellämme säännösten määräämän pesun, jossa nyt olin niin vilustunut, että oli syytä pelätä pahinta! Mutta tri Tafelin kuitenkin, kun mitkään puheet eivät auttaneet, täytyi antaa huomiseksi myöntymyksensä. Ja heti, kun kauppiat olivat menneet, Kou alkoi Tafelille opettaa muhamettilaisia juhlamenoja lampaan turastamisessa.

* Tiibettiläiset ja muhamettilaiset luulivat minua »valkoisen» tukkani vuoksi 90 vuotiaaksi.

Keskiyön aikaan tuli päämiehen uskottuja leiriin tuoden kaikeksi ihmeeksi kaksi hevosta, jotka päämies tahtoi meille myydä 50 taelilla (noin 170 mk.) Kun me tahdoimme tavaran nähdä päivän valossa, niin lähetimme heidät takaisin ja pyysimme että hevoset lähetettäisiin uudelleen huomenna.

Kun minun Gomosta saakka oli täytynyt luopua tieteellisten töitteni suorittamisesta ja työohjelmani mukaan minun oli tänään tehtävä pituusastemittaus, ryhdyin tätä varten vastoin miesteni varoituksia keskiyön jälkeen teltassani valmistustoiimiin. Luulin voivani huomautta teltan kattoikkunasta tehdä häthätäisen havainnon. Mutta kun kaikesta varovaisuudesta huolimatta valonheittäjä lyhtyni sädekeila tunkeutui teltasta ulos ja olisi herättänyt tiibetiläisten vartiainme ja ympäristön huomiota, luovuin raskaalla sydämellä mittaukseni toimitamisesta.

Yltäympäriinsä oli kuolonhiljaisuus, ainoastaan silloin tällöin yhä härän röhkinä tahi jonkun vaimon huuto, joka tyynnytti rauhattomaksi käynnyttä karjaa, muistutti ihmisasuntojen läheisyydestä. Joistakin teltoista nousi valkoisia aavemaisia savupilviä, joista voi päätätä, että niiden asukkaat eivät olleet vielä levolle menneet, vaikka oli jo sydänyö. Päämiehen teltassakin oli vielä liikettä ja elämää. Arvatenkin siellä vielä keskusteltiin meistä tahi, mikä oli todennäköisempää, gomolaiset nyt, kun kaunopuheinen Sy ei enää ollut siellä, koettivat taivuttaa Vasserrin hallitsijaa puolelleen ja saada häneltä luvan surmata »europalaiset.»

Äänettömänä kiersi kaksi vahtimestäni leiriä. Päämiehen palvelija istui kokoonkääriytyneenä kuin kissa meidän telttamme edessä ja tarkkasi jännitetyllä huomaavaisuudella jokaista liikettämme ja vähintäkin tapausta leirissä. Kiinalaisiltamme karkotti pelko unen, ainoastaan elukat lepäsivät, ja siinä niiden kuutamossa maata ryhjäyttäessä pitkää pituuttaan olisi niitä voinut luulla eläinraatokasaksi. Toisella puolen lännessä olevaa ja meitä saartavaa harjannetta lyötiin lakkaamatta rukousrumpua, ja silloin tällöin kuului oboetorven pitkäveiteinen valittava sävel. Myöskin laaksosta toi tuuli puuskittain rukousrummun kumean äänen, johon sekaantui suurelta tasangolta tulevia kimeitä vihellyksiä.

Tähdet loistivat niin kirkkaasti, että olisi voinut luulla matkamme aikana tullemme tuhansia penikulia lähemmäksi tähtiä. Kirkkaassa ilmassa näytti kaikki olevan lähempänä, jokaisen pienenkin maanpinnan epätasaisuuden erotti selvästi, ja jokainen notkelma eteläisillä rinteillä kuvastui tarkoin kirkkaassa kuunvalossa. Kauimpana etelässä, noin 20

kilometrin etäisyydessä, kohosi jylhäkuiluinen vuorenharjanne pitkin leirinsivustaa lännestä itään. Terävät huiput loistivat hopeisessa kuutamossa, jotta olisi voinut luulla sitä jäävuoreksi jäätikköisine harjoineen ja mykkylöineen.

Meidän sivulaaksoamme ympäröivällä rinteellä saattoi tarkkaava silmä huomata ihmisolennoita. Ne olivat gomolaisia, jotka olivat estämässä mahdollista pakoyritystämme. Mutta sitä emme enää ajatelleet, vaan alistuen kohtaloomme ja toivoen että myöskin huomispäivä tuo mukanaan hyvää meille laskeusimme vihdoinkin levolle vahvasti saarretussa teltassamme.

Kun me syyskuun 24 p:nä heräsimme, oli aurinko jo korkealla, ja teltan edustalta kuului äänekästä elämää. Oli sellaista sorinaa ja melua, kuin olisi ollut siellä kansan kokous. Hau selitti meille heti syyn tähän väenpaljouteen.

Vasserrilaiset nimittäin tahtoivat, että meidän telttamme avataan, jotta he saavat nähdä matkailijat. Me tyydytimme heidän halunsa, ja niin alkoi meidän ihme-eläinten näytteleminen. Olin tietysti laittanut turbaanin päähäni, mutta jäin maata vuoteelleni sairaana — niinkuin minun piti olla ennen mainitusta syystä. Tiheäksi sulloutunut ihmisjoukko piiritti meitä koko päivän, ja aivan kuin valokuvattavaksi asetettu ryhmä seisoivat uteliaita teltan ovella. Kun toiset menivät niin toisia tuli.

Siinä oli nuoria ja vanhoja, miehiä ja naisia, pappeja, gomolaisia ja jopa muistakin heimoista ngolokeita, jotka eivät olleet voineet voittaa uteliaisuuttaan, vaan olivat matkustaneet pitkän matkan tämän nähtävän takia. Uskon, että jos olisimme ottaneet pääsymaksua, niin olisin niillä tuloilla voinut suorittaa melkoisen osan retkikunnan kustannuksista. Tämän uteliaan joukon käytös meitä kohtaan oli epäystävällistä, ja tuon tuostakin käänsi meille kiinankielelle Ta-tschang tahi Sy sangen epäkohteliaita lauseita: »Teitä, te hävyttömät europalaiset, kulkekaahan edelleen!» — »Kyllä tunnemme heidät huolimatta heidän valhepuvustaan.» — »Missä on tuon vanhan miehen palmikko?» Yhtä selvään voi heidän ilmeistään lukea heidän epäluulonsa. Lamat tarkastivat meitä oikein tarkastamalla ja pitivät sopivana lakkaamatta pujotella rukousnauhaa sormiensä lävitse lausuen rukouksen: »Om ma-ni pad-me hûm» (O, sinä Lotosin jalokivi) Ankarin, synkin ilmein katselivat he lakkaamatta meitä, ja ainoastaan kun mekin vaihtelun vuoksi joskus lausuimme: »Om ma-ni pad-me hûm», kirkastui heidän kasvonsa, ja hymyillen kohottivat he oikean käden peukalon ilmaan, jolla he tahtoivat tehdä ymmärrettä-

väksi, että he kyllä eivät antaneet itseään pettää tahi, että tämä rukous oli hyvin vaikuttava. Hyvinvoipa, meille jo tuttu komealliivinen lama nauroi tälle meidän rukouksellemme niin, että kyyneleitä tuli silmään. Päätä pudistaen poistui hän luotamme, mutta tuli pian takaisin rukoillakseen ja saadakseen uuden palan kristallisokuria, jota me annoimme lahjana katsojajoukossamme oleville »paremmille ihmisille».

Sy ja Ta-tschang olivat oppaina tehden selkoa paitse meistä, jotka olimme teltan sisustan kaksi pääkappaletta, myöskin kivärin patronista, puuarkuista, veitsistä, nuorista, housunnapeista ja tulitikuista, lyhyesti kaikesta. Suurinta huomiota herättivät kivärit. Sy ja sitten Yang, joka tuli Syn sijalle, osasivat erinomaisesti punoa selitykseensä aina jonkun hyvän sukkeluuden, joka ei aina ollut hienointa laatua, vaan joka sai aikaan raikuvan naurunpurskahduksen katsojissa. Vilkkaasti satoi kysymyksiä ja vastauksia, eikä mitään teltassa jäänyt ilman tarkkaa selitystä. Suuren hämmästyksen sai aikaan minun valkoiset sääreni, kun kerran nousin vuoteeltani. Olin oikein iloinen, kun ehyin nahoin pääsin peitteitten alle.

Vähää ennen puoltapäivää tulivat muhamettilaiset ystävämme tiedustelemaan vointiani ja noutamaan tri Tafelia aterialle. He toivat minulle kolme voikääryläistä, mikä osotti aivan erikoista ystävällisyyttä, varsinkin kun he jo edellisenä päivänä olivat lahjoittaneet kaksi lamasta. Kiitollisuuteni osotteeksi lahjoitin nyt nuoremmallekin muhamettilaiselle revolverin ja patronia sekä kummallekin kiinalaisen ruokalautasen. Kun tri Tafel vielä kerran heidän nähden oli peseytynyt ja Kou oli pukeutunut edellisenä iltana pesemiinsä vaatteisiin, lähtivät molemmat kauppiaitten seurassa. Niin olin minä nyt yksinäni teltassa ja yksinäni oli minun tyydytettävä tungskelevan ihmisjoukon uteliaisuus.

Kaksi reipasta naista, jotka olivat ratsastaneet kahareisin kuin miehet, eivät voineet olla käymättä katsomassa minua teltassa ja kerjäämättä silmineulaa, jonka he heti saivatkin. Nauraa kikattaen nousivat he saaliineen hevostensa selkään ja laskettivat menemään hyvää kyytiä.

Kun kaksi kaupan olevaa hevosta, joita jo edellisenä yönä oli luonamme käytetty, tuotiin teltan eteen, pyysi Sy uteliasta joukkoa antamaan tilaa, minkä se mielellään tekikin. Kun minä vuoteellani nousin istualleni paremmin nähdäkseni, uudistui heti tungos ja ahdinko, aivan kuin olisi tarjolla ollut joku maailman ihme. Panin vikkellästi pitkäkseni ja sanoin Sylle, että hevoskauppa saa jäädä, kunnes tri Tafel tulee, joka oli hevosentuntija.

Juhla-ateriaa kesti kaksi tuntia, ja ylen tyytyväisenä palasi tri Tafel. Tyytyväisenä siihen nähden, että hän oli toimittanut pappistehtävät oikein, mutta erään toisen seikan vuoksi hän ei ollut niinkään hyvällä tuulella: hän oli juhla-aterialla syönyt yli kaiken mittansa ja määränsä. Paneutuen pitkäkseen leirivuoteelleen hän siinä levätessään ankaran ponnistelunsa jälkeen kertoi päivällisillä olostaan seuraavaan tapaan:

»Paitse minua ja Kouta oli vielä muita kutsuvieraita: päämiehen hovipappi, se komealiivinen paksumies, sitten kaikki meidän palvelijat ja noin 30 tiibetiläistä, jotka kaikki näyttivät kuuluvan »ylempään säätyyn». Päämies oli kieltäytynyt. Telttä, jossa juhla pidettiin oli pienempi kuin päämiehen telttä, siinä oli tuskin tilaa kaikille vieraille. Huono telttavaate oli useista kohti puhki ja sininen taivas paistoi katon reijistä. Pitkän tervehdyksen jälkeen istuimme lattialle jalat alamme ristissä asettuen suuren kattilan ympärille, joka riippui keskellä telttä. Nyt alkoi varsinaiset menot, eläin teurastettiin, paloiteltiin, ja palat viskeltiin kattilaan ja keitettiin. Kun liha oli tarpeeksi kiehunut, jaettiin palat vieraille, minä lausuin muutamia lauselmia, ja sillä olivat valmistukset ohi. Syöminen, pääasia, se oli vaikein osa. Kohtelias olakseni täytyi minun suurin paistipala, jonka vanha muhamettilainen minulle ojensi, jyrsiä luuta myöten. Kun minun näin ollen täytyi ahtaa itseeni uskomaton määrä rasvaa, alkoi minua ellostaa, ja olen iloinen, että vielä oikeaan aikaan pääsin telttä. Oikein hurskailta miehiltä näyttääksemme ja osottaaksemme, että me erikoisesti puhtautta harastimme, olimme Kou ja minä ottaneet mukaamme puiset kupit, joista joimme tarjotun teen.»

Puhelimme kauan äskeisestä juhla-ateriasta, ja minä istuin vuoteelani hikipisarien lakkaamatta valuessa otsaltani. Oli vähintään 20 astetta Celsiusta varjossa, ja minun piti paksun turkkivaippani alla olla kuormitettuna europalaisella takilla ja muistikirjoilla, joita oli monta kiloa, sekä päässä pitää kuumaa turbaania, mikä tuotti minulle ankaran päänkivistyksen.

Siinä molemmiin puolin vaivojamme valittaessamme tulivat taas nuolenpalttisen ystävälliset muhamettilaiset kysymään tri Tafelin vointia ja minulle tuomaan korvaukseksi menetetystä juhla-ateriasta suuren lampaanreiden. Minä tietysti olin syvästi liikutettu tästä heidän huomaavaisuudestaan ja aloin heti käsin ja hampain repiä lihaa luusta ja maiskuttelin, kuten tapa vaati.

Kauppiaat olivat tuoneet myöskin valkoisen hevosen, jonka he tarjosivat meille satuloiheen ja päitsineen sangen korkeasta hinnasta, 42 taelista. Valtioviisauden takia ostimme samoin kuin päämiehen tarjoumat kaksi hevosta, jotka odottivat lähistöllä. Päämies rohkaistuneena tästä hyvästä kaupasta heti lähetti vielä kolmannen ja oikein erinomaisen hevosen. Myöskin tämän ostin sitten, kun Ta-tschang sai sen hinnan tingityksi 50 taelista 42. Kun päämies ja muhamettilaisetkin vielä tekivät uusia tarjouksia, tein esteeksi että varani olivat vähissä, ja että sen vähän, mitä minulla oli vielä rahoja, tarvitsin matkalla Sung-pan-tin-giin.

Tieto hevoskaupoistamme oli tuulen nopeudella levinnyt leirissä, ja loppuosan päivää tuli ja meni ngolokeita hevosineen, joita he kaupittelivat. Niin mielelläni kuin olisinkin ostanut useampia hevosia, oli kuitenkin kieltäytyminen enemmistä hevoskaupoista tänään, sillä muutoin olisi syntynyt huuto, että meillä on suuret hopeavarat. Kumpikin muhamettilainen koetti saada meitä vielä kauppoihin, mutta kun näkivät vaivansa turhiksi, jättivät he hyvästit mennessä iltarukoustaan toimittamaan.

Monien vaikeuksien jälkeen ja hätäilevien kiinalaisten mitä tuimimmin vastustellessa onnistui minun iltapäivällä puoliavoimesta teltanovesta valokuvata etelässä poikittain kulkeva Bayenkaran vuorijono. Tuskin oli tämä tehty, kun nousi uskomattoman nopeasti rajuilma. Aivan käden käänteessä tuli pimeä, ja kahleistaan päässeet luonnonvoimat pitivät raivoisaa leikkiään.

Me kyyrötimme peitteisiimme kääriytyneinä teltoissamme, kun yhtäkkiä tuli telттаamme hirveän näköinen vanha ngoloki pitkä tukka pörhöllään. Hän kiihkeitä liikkeitä tehden alkoi meitä herjata ja syytti Vasserrin päämiestä alamaistensa pettämisestä, koska hän salli meidän, kirottujen europalaisten, elävinä viipyä leirissään. Tämä kapinallinen mies huusi ja raivosi, että sateesta huolimatta pian joukko vasserrilaisia seisoi telttamme ympärillä. Raivoavaa vihaa purskuva mies oli tullut lännessä olevan vuorijonon toiselta puolen. Sy vihdoin sai hänet lähtemään teltasta. Kun rajuilma oli ohi, ja mekin ryhdyimme valmistumaan yölevolle, syöksyi muuan palvelijamme telттаamme kalpeana pelästyksestä ja huusi: »Päämies tulee kiireellä.» Minulla oli juuri parahiksi aikaa saada turbaani päähäni ja kellon, jota olin tarkastamassa sekä lämpömittarin arkkuun pistetyksi, kun Vasserrin mahtavan hallitsijan Riennen oma korkea persona näkyi teltan ovella ja meitä tervehti tiibetin

kielellä. Hän ensin epäröi astua sisään telttaan. Kun me uudistimme tervehdyksemme ja pyyntömme, tuli hän luoksemme ja istui lattialle meidän vuoteittemme väliin selkä teltan oveen päin.

Hän vilkkaasti puhellen lausui meidät tervetulleiksi hänen asuntokuntaansa, pyysi anteeksi vielä kerran erehdyksensä, että oli meitä pitänyt europalaisina, ja vakuutti meille, että hän, nyt kun Sy, jota hän sanoi suuressa arvossa pitävänsä, oli hänelle vannonut meidän kertomuksemme todeksi, tahtoi meitä kaikin tavoin suojella. Lupasipa hän ankarasti rangaista miehiä, joiden valheellisen ilmoituksen nojalla hän ensin oli epäillyt. Hän lopuksi uudisti lupauksensa antaa kaksi parasta ystäväänsä meille matkaoppaiksi.

Teltassa oli hämärä, mutta kuitenkin erotin hyvin hänen miellyttävät tarmokkaat piirteensä. Hän oli pitkävärtinen mies. Lyhyttukkainen jalomuotoinen pää, viisaannäköiset silmät, mustat lyhyet viikset, rohkeasti kohoava leveä nenä suurine sieramineen, toimintavoimaa ilmaiseva suu, leveine pulleine huulineen tekivät hänen muotonsa ankaruudesta huolimatta miellyttäviksi. Kiherä musta tukka peitti pään ja kaksi pitkää arpea hänen otsallaan osotti, että hän oli taistelussa koetellut mies. Hänen äänensä sointu oli miellyttävä, ja hänen käytöksensä samoin kuin hänen puhetapansa ilmaisi miestä, joka tietää mitä hän tahtoo. Hän, kuten myöhemmin usein saimme kuulla, oli hyvin laajalta tunnettu tavattoman älykkääksi mieheksi ja erinomaiseksi puhujaksi. Hän oli vasta 34 vuotias. Mutta hänen kieltäymyksistä rikas elämänsä teki hänet 10 vuotta vanhemman näköiseksi. Hänellä oli kuten hänen heimolaisillaankin turkkivaippa, samallinen leveäreunainen, punavuorinen lampaannahkalakki ja kaunis hopeasta tehty amuletti; vasemmassa korvassa suuri hopearengas ja vyössä riippui komea, runsaasti koristettu miekka. Pitkävärtisiin saappaisiin oli etupuolelle kiinnitetty suuri viheriä kivi. Sellaisen koristuksen voi hän kustantaa itselleen, sillä häntä pidettiin rikkaana, ja Sy oli meille kertonut, että Riennellä oli teltassaan rikkautensa todistuksena puinen sänky. Kuinkahan monen ihmisen olikaan täytynyt uhrata elämänsä, jotta päämies tahi hänen eisisänsä voivat hankkia nämät suuret varat! Ja se näkyi tämän päämiehen kasvoista, ettei hän ollut mikään hellätunteinen, vaan tuima sotakarhu, joka ei hänen heimonsakaan arvelun mukaan vähintäkään surkeillut, kun hän uskoi hänellä olevan oikeuden.

Rienne olikin luotettavien tiedonantojen mukaan osannut lyhyenä hallitusaikanaan personallisten ominaisuuksiensa, suuren varallisuutensa

ja laajojen sukulaisuussuhteittensa avulla hankkia itselleen riippumattoman hallitsijan aseman ja kohottaa Vasserrin siirtokunnan suureen arvoon.

Sitä suuremmaksi arvostelimme onnemme päästyämme hyviin väleihin tämän miehen kanssa. Oikein kohteliaita näyttääksemme tarjosimme vieraallemme teetä ja sokuria ja meitä hämmästytti hänen kohtuullisuutensa ottaessaan tarjottua ja hänen sydämellinen tapansa kiittää. Ja samalla kumminkin tuli luonnonihminen hänessä esiin, kun hän pienestä lahjaksi saadusta läkipeltirasiasta lapsen tavoin iloitsi, sitä hyväili ja hellävaroen hypisteli. Tyhjä tulitikkulaatikko miellytti häntä siinä määrin, että hän pyysi saada sen, ja tietysti me tyydytimme hänen halunsa.

Kun oli keskusteltu erilaisista asioista, alkoi hän yhtäkkiä kysellä meidän juhdistamme. Hän sanoi neuvonantajainsa hänelle kertoneen meillä olevan erinomaisen elukan vetojuhtiemme joukossa. Ja hän oli nyt itse tullut meiltä pyytämään, että möisimme tämän, jos sitä voisi käyttää siitoseläimenä. Me arvasimme heti, että kysymyksessä oli meidän ylen pilkattu sonnimme. Kun näin, että päämiehelle oli suuriarvoinen asia saada tämä sonni, niin lahjoitin sen hänelle. Nyt näytti minusta olevan otollinen tilaisuus kysyä häneltä, olisiko hänellä jotakin sitä vastaan, että jo huomenna jatkaisimme matkaamme. Hän suostui heti siihen ja iloissaan erinomaisesta lahjasta unohutti hän hyvästellä meitä.

Pitkin harppauksin riensi hän kymmenen teltan edustalla odottelevan ratsumiehensä luo antamaan heille määräyksen ottamaan kiinni sonnin jurrikan. Suurella taitavuudella singahti hän satulattoman ja päitsittömän hevosensa selkään ja katosi ratsumiestensä ja vastahakoisen sonnin kanssa yhtä nopeasti kuin oli tullutkin. Vielä samana iltana hän lähetti minulle vastalahjana kimpun hyviä nahkaisia hevoshihnoja. Hän oli kai Syltä saanut tietää, että meillä oli niistä puute.

Parempaa onnea emme olisi osanneet sen päivän osalle odottaa. Päämies oli nähdäksemme kokonaan voitettu, ja kun tämäkin päivä oli onnellisesti ohi, niin minä illalla tarkoin suljetussa teltassa kynttilän valossa muistiinpanojani kirjoitellessani kiitin hyvänsuopaa Sallimusta. Päivän kuulun kunniaksi ja työkyvyn lisäämiseksi annettiin kiinalaisille kaksinkertainen ruoka-annos. Elukatkin olivat näiden kahden päivän kuluessa niin voimistuneet, että hyvin voi uskaltaa matkalle, vaikkakin ainoastaan lyhyviä taipaleita tehden.

Yön aikana ei tapahtunut mitään mainittavaa.

Seuraavana aamuna taivas oli hienossa pilvessä, ja kylmä itätuuli ajeli pieniä synkkiä pilvenhattaroita Vasserrin yli. Oli synkkä tunnelma ilmassa, joka sopi hyvin kiinalaisten nurisevaan ja vihamieliseen käytökseen. Nämä nimittäin tahtoivat kaikin mokomin estää karavaanin matkalle lähdön niin että meidän piti uhkauksilla pakottaa heidät kuormien tekoon. He uskoivat, että päämiehen osottaman suosiollisuuden takia koko vaara oli poistettu ja olivat niin varmoja siitä, että he minulle ilmoittivat luopuvansa pitämästä vahtia. Nämä sokaistuneet olivat näkemättä vaaraa, joka meitä uhkasi, ja varmuudessaan eivät he huomanneet vasserrilaisten uhkaavaa mielialaa.

Sen jälkeen näet kun Sy oli tehnyt valallisen vakuutuksensa oli gomolaisten yön kuluessa uudistettujen yllytysten kautta onnistunut saada päämiehen lähin seurapiiri vakuutetuksi meidän europalaisuudestamme. Sen vuoksi meidän piti kaikessa tapauksessa päästä lähtemään paikkakunnalta sitä parempi kuta pikemmin. Kuka voi taata, ettei päämiehenkin, joka tosin nyt näytti olevan meille suosiollinen, tarttuisi huomispäivänä epäluulo meitä kohtaan!

* * *

Meidän lähtöämme tänä aamuna viivyttääkseen mahdollisimman myöhäiseen olivat kiinalaiset tahallaan antaneet muutamien hevosten ja yakhärkäin kaikessa rauhassa poistua kauas. Siten tahtoivat he pakottaa meidät pitkäaikaiseen oleskeluun, ja Hau tunnustikin minulle avonaisesti hänen toveriensa päättäneen levätä vielä viikon päivät Vasserrissa.

Aivan päinvastaisia näille kiinalaisten ponnistuksille oli päämiehen toimenpiteet. Hän lähetti varhain aamulla palvelijaansa myöten jäähyväislahjana suuren kaukalollisen paahdetuita ohria ja kolme voikääryläistä. Minulle, vanhalle kunnianarvoisalle papille, hän sen lisäksi lähetti arvokkaimman lahjan, mitä päämies ylimalkaan voi antaa, nimittäin hyvälle haisevan myskihärän. Tyhjennetyn kaukalon palautimme riisillä täytettynä ja samalla lähetimme ilmoituksen päämiehelle, että karavaanimme oli pian valmis lähtöön. Palvelija myös sai rahalahjan, josta hän hyvin kiitteli. Horjuen asteli hän riisillä kuormitettuine kaukaloineen ja katosi päämiehen teltaan.

Päämiehen telta oli tänään aivan toisennäköinen kuin edellisenä päivänä, sillä lamat olivat yön aikana sen eteen pystyttäneet suuria ru-

kousriukuja ja itse teltan koristaneet paperilipuilla ja kirjavilla vaat-teilla. Rukousriuvut olivat kahdeksan jalkaa pitkiä käsivarren vahvui-sia mastoja ja olivat kuuden askeleen päässä toisistaan. Riukujen lat-vassa oli punaiset, kullankirjaillut nauhakkeet. Niiden alla liehui pitkiä valkoisia vaatelippuja ja erilaisia koristeita värillisestä paperista. Ri-u-kujen ympäri oli kiemurrettu valkoisia ja keltaisia kultahetuloilla om-melluita vaatteita. Riukujen väliin oli kiinnitetty punainen nauha, jonka päät vinosti laskeutuivat maahan, johon ne olivat kiinnitetyt ko-ristetuihla vaajoilla. Nauhassa liehui lukematon joukko valkoisia ja kel-taisia paperi- ja vaatelippuja.

Lamat kiersivät innokkaasti tätä laitosta mutisten rukouksia ja pyö-rittäen rukousmyllyä. Tämä meno nähtävästikin tarkotti meitä, ja hei-dän tarkotuksensa oli näillä juhlamenoilla jouduttaa noiden kammotta-vain muukalaisten lähtöä. Suuri parvi ngolokeita oli tarkastelemassa leiriämme jo aamuvarhaisesta, ja kuvauksellisia lauseita, jotka vaativat kiiruhtamaan lähtöämme. sateli tiheään. Emme kuitenkaan voineet niin pian heidän toivoaan täyttää, kun kiinalaiset lakkoilivat ja kun yhä useampia meidän juhtiamme oli mennyt aina pohjoiselle rinteelle saakka. Lopulta onnistui meidän tietysti ainoastaan lahjoilla saada muutamia ngolokeita avuksi, ja silloin oli vihdoinkin meillä juhtamme käsissä kaikki muut, paitse pieni yaklehmä, jonka päämies oli meille edellisenä päivänä lahjoittanut.

Hau, joka samoin kuin hänen kiinalaiset toverinsakin, uskoi, että me europalaiset nyt olimme täydellisesti heidän armoissaan, käyttäysi tänä aamuna hävyttömästi, että me tarkkaavasti katselevien tiibetiläisten edessä häpesimme palvelijaimme käytöstä meitä kohtaan. Sy myöskin, kun hän nyt oli valheella hankkinut itselleen Riennen luottamuksen, uskoi olevansa oikeutettu ominpäinsä toimimaan. Niin tapahtui, että hän minun tietämättäni oli mennyt päämiehen teltaan ja siellä muutamassa minutissa suunnattomalla puheliaisuudellaan saanut aikaan sen, että pää-mies oli päättänyt tulla henkilökohtaisesti jättämään meidät hyvin ja antaa meille kunniasaaton. Me olimme jo nousemassa hevostemme sel-kään ja karavaani oli jo lähtenyt liikkeelle, kun päämies tulee kuin tu-leekin ratsastaen valkoisella hevosellaan. Hän tervehti meitä hyvin ys-tävällisesti hymyillen ja nyökäyttäen päätään ja pitäen rinnan edessä käsiään kämmenet ylöspäin.

Kuultuaan että meiltä oli yaklehmä karannut antoi hän määräyksen vaelle, että elukka oli haettava, eikä hän ollut tyytyväinen ennenkuin

se oli tuotu meille. Tässä tilaisuudessa taas näimme, miten suuressa arvossa hänen alamaaisensa pitivät häntä. He pelokkaina väistyivät hänen tieltään ja käyttäytyivät häntä kohtaan kunnioittavasti ja nöyrästi. Tänä aamuna saamamme vaikutelma hänestä oli aivan erilainen kuin eilinen. Nähdessänne mahtavan, tukevavartisen Riennen siroilla liikkeillä rauhoittavan tulista hevostaan, vilkkailla vaan kuitenkin hillityillä kädenliikkeillä antavan käskyilleen tarpeellisen ponnien, olisitte voinut luulla näkevännen edesänne roomalaisen sotapäällikön. Nyt tuntui meistä mahdolliselta kuvaus, että tätä miestä, kun hän kerran ärtyy ei kammoksuta mikään. Ja hyvin uskottava oli muutamien vasserrilaisten kertomus, että Rienne jonkun aikaa sitten muutamalta alamaiseltaan, joka oli osottanut tottelemattomuutta, oli puhkaisuttanut molemmat silmät.

Kun Sy oli minulle kertonut, että Riennen suurin ylpeys olisi, jos hän saisi kiinalaisen mandarinarvon, niin minä jäähyväisiä tehdessä kiitokseksi vieraanvaraisesta kohtelusta Vasserrissa lupasin Sung-pan-tingissa ryhtyä toimenpiteisiin hankkiakseni hänelle tuon punaisen rubinikiven hänen lakkiinsa. Hän näytti olevan siitä hyvin mielissään ja vastasi meitä hyvin imartelevalla tavalla, että hän piti itseään erittäin onnellisena, kun hänellä oli vielä kerran tilaisuus ihailla meidän yleviä kasvojamme päivänvalossa.

Keskellä asuntokuntaa pysähdyimme, ja päämies vihellyksellä kutsui luokseen kaksi ratsumiestä, esittäen heidät luottamusmiehikseen, joiden oli johdettava meidät Kanseriin. Hän vakuutti meille, että nämä molemmat olivat hänen harrasmielisiä uskottujaan, ja että me sen vuoksi saimme heihin luottaa. Sitten hän lisäsi, että hän vanhemmalle näistä oli antanut tehtäväksi Kanserrissa voimiensa mukaan meitä edelleen suositella. Jo edellisenä päivänä olin päämiehelle suorittanut opaspalkkiona kuudelta päivältä (10 taelia) ja nyt päämiehen läsnäollessa annoin sanoa näille kahdelle ngolokille, että tehtävänsä suoritettuaan he saavat maksuksi vielä lisää 10 taelia, ja jos olen täysin tyytyväinen annan päälliseksi vielä rahalahjan.

Päämies ja hänen molemmat uskottunsa näyttivät olevan tähän lupaukseen varsin tyytyväisiä, ja Rienne vielä vakuutti kummankin oppaan luotettavuutta. Syn vakuutuksen mukaan päämies sitten meitä varottamalla varotti kanserriheimolaisista, koska huhu, että europalaisia oli tulossa jo oli saapunut sekä Kanseriin että Knabaan.

Lopuksi päämies toivotti meille onnea matkalle ja kehotti meitä vielä kerran olemaan erittäin varovaisia. Sitten hän ystävällisesti tervehditi-

tyään meitä puristi jäntereisillä säärillään hevosensa kupeita, jolloin hevonen kohosi pystyyn ja lähti kiittämään ratsastajineen kotia päin.

Tällä välin olivat meidän muhamettilaiset ystävämme tulleet luoksemme jäähyväisiä heittämään. Vanhempi tervehti meitä jo kaukaa kuin vanha monivuotinen tuttava ja teki minulle merkin kädellään. Hänen »salem aleikum» sai minulta vastaukseksi »aleikum salem», ja iloissani, että olimme Vasserrista ja sen päämiehestä niin onnellisesti päässeet erillemme, ojensin muhamettilaiselle aivan epähuomiossa tervehdykseksi oikean käteni, vaan tempasin sen nopeasti takaisin, kun huomasin, että olin hänelle siten ilmaisemaisillani europalaisuuteni.

Ratsumiesjoukon saattamana kuljimme tätä melkein loppumattomiin kestäväää laaksoa itää kohden sivuuttaen sadottain mustia telttoja. Lähimpien telttain asukkaat pakoilivat meitä pelokkaina. Tuossa muuan vaimo poika selässään juoksi kiireesti muutaman maanmykkyrän taakse, tuolla juosta tuiskutti appoalastomia lapsia kaikkiin ilmansuuntiin. Milloin joku vanha lama väisti pelokkaasti meitä tehden suuren kaarrokseen ja kuuluvalla äänellä ja kiireesti rupattaen rukousta ja pannen rukousrummun nopeasti pyörimään. Karjalaumat oli ajettu laaksosta kaukaiselle rinteelle, kai varovaisuuden vuoksi, etteivät muukalaiset voisi niitä myrkyttää tahi loitsia. Pahoja sanoja huudettiin kaikkialla jälkeemme. Kutä lähemmäksi asutuksen itäistä päätä saavuimme, sitä useampia ratsumiehiä jäi karavaanistamme palaten leiripaikoilleen tahi noustakseen sivulla olevalle ylänteelle, josta he seurasivat katseillaan karavaania niin kauan kuin se oli näkyvissä.

Kauimmaksi kaikista saattoi meitä korealiivinen paksu lama. Kun tämäkin vihdoinkin jäi, alkoi takaamme kuulua sellainen rummunpäryytys ja torven toivotus, että olisi voinut luulla palaavamme markkinatorilla, jossa on näyttelykopperoita ja korviasärkevä musiikki. Varmaankin sitä paikkaa, jossa kaksi päivää olimme leirillä, lamat olivat jo alkaneet savuuttaa ja uudestaan siunata, jotta muukalaisten »paha haju» häviäisi ja että ennen kaikkea »paha henki», joka tällä paikalla oli niin kauan ollut, karkottuisi siitä sekä koko Vasserrista. Savuuttaminen ei meitä surettanut. Niin epäsuosiolliseksi kuin olikin muodostunut vastaanotto Vasserrissa, yhtä onnellisesti kului oleskelumme tässä ampiaspesässä, joka oli täynnänsä vihaisia asukkaita.

Jäähyväisetkään eivät olisi voineet olla juhlallisemmat ja ystävällisemmät. Ja vielä enemmän: olihan meillä täällä Vasserrissa ollut kerassaan niin suuri onni, että olimme sen päämieheltä Riennestä saaneet

ritarillisen ystävän, joka meitä suosiollisesti kohteli ja jonka apu retkikunnan matkalla edelleen oli korvaamattoman arvokas. Kahdesta luottamusmiehestä, jotka Rienne meille antoi vaaralliselle matkalle, oli meille sellainen tuki, että parempaa emme olisi osanneet toivoa. Sillä koko retkestä vaikein osa oli kulku Vasserrista Sung-pan-tingiin, ja sen suorittamisesta on suurin ansio näiden kahden vasserrilaisen, Vasserrin päämiehen kahden hartaimman ystävän ja neuvonantajan.
